

Poročilo v zadevi Intervju/Perko – TV SLO1, 13. 1. 2019

I. Uvod

Na naslov varuha pravic gledalcev in poslušalcev RTV Slovenija je prispelo **12 odzivov** v zvezi z oddajo **Intervju**, ki je bila na sporedu **13. januarja 2019 ob 21.30 na TV SLO1**. Novinar **Jože Možina** se je v tej oddaji pogovarjal s psihologom in psihoterapevtom **Andrejem Perkom**.

V uvodnem portretu gosta in v prvem delu pogovora se je oddaja osredotočila na gostovo metodo zdravljenja alkoholizma in izkušnje z njo, v nadaljevanju pa na gostovo razumevanje razlik med spoloma. Pritožbe so se nanašale na drugi del oddaje, v katerem je gost med drugim govoril da:

- moški in ženske nimajo enake zmožnosti moralne presoje in čuta pravičnosti,
- enakost med spoloma ne obstaja,
- feministke postajajo nepotešene in so zato do moških napadalne, moški spolni nagon se demonizira in kriminalizira,
- so teorije spolov protinaravne in jih širijo gejevski in feministični lobiji,
- nas bodo preplavili migranti, ki nimajo težav s spolno identiteto
- so ženske v kriznih razmerah nezanesljive oz. da krizne situacije lahko rešujejo le moški.

Prepise odlomkov z nekaj izjavami, ki so sprožile odzive, objavljam kot prilogo k poročilu.

Celotna oddaja Intervju je na ogled v spletnem arhivu RTV 4D (<https://4d.rtv slo.si/arhiv/intervju-tv/174588332>).

Pritožniki so RTV Slovenija očitali, da je dopustila oddajo, v kateri se je razvil diskurz »poln seksizma, mačizma, homofobije, nestrpnosti in nazadnjaškosti« ter tako kršila Evropsko konvencijo o človekovih pravicah. Navajali so, da je gost ščuval proti ženskam in skupnosti LGBTI ter zahtevali opravičilo RTV Slovenija.

Poudarki iz 7 kritičnih odzivov:

»Menim, da je za obravnavo tovrstnih tematik izjemno pomembna izbira sogovorcev oz. sogovork. In hkrati sem prepričana, da je izbira sogovorcev bila v tem primeru neprimerna. Pogovor je tekkel na ravni "kafanske debate", hkrati pa sejal strah (zarota feministk proti moškim), seksizem (do moških, ki naj ne bi bili "pravi" in žensk kot "nesposobnih moralne presoje") in v določeni meri tudi sovražnost (do feministk, istospolno usmerjenih - v dikciji oddaje "gejevskega lobija"). Hkrati se v oddaji nikjer ni kontekstualiziralo problematike, ne zgodovinsko (podrejanje in odklanjanje pravic ženskam, homoseksualnim), ne družbeno (sodobna razmerja moči med spoloma oz. spoli). Če povzamem, je bila oddaja žaljiva do moških, žensk, istospolno usmerjenih in tistih, ki svoje spolne identitete ne morejo osmisliti znotraj binarne delitve spolov na moške in ženske. In zato menim, da takšna oddaja ne spada in ne sme spadati v program nacionalne televizije.

Pri tem bi še želela opozoriti, da nimam v mislih cenzure (o kateri je tudi bilo govora) in ne želim odrekati prostora za različna mnenja, vendar naj bodo ta informirana in primerno kontekstualizirana.« (M. B.)

»Vsekakor menim, da ima dr. Perko pravico do izražanja svojega mnenja in da morda nekatere izmed omenjenih trditev držijo za osebe, s katerimi je sam imel stik, a menim, da

je posploševanje na celotno žensko populacijo in posledično označevanje žensk, ki po tem ne hrepenijo kot ne-normalnih, žaljivo, saj tega ne argumentira s pomočjo stroke, temveč je podano le kot njegovo mnenje.« (M. R.)

»V luči dejstva, da se tovrstna mnenja in ideologije v Slovenskem prostoru krepijo ter s tem v negotovost in nevarnost postavljajo dobršen del državljanov, je neodgovorno in povsem neprimerno, da jim RTV Slovenija odmerja čas in prostor v enem izmed svojih bolj gledanih programov in tako podpihuje in normalizira tovrstno mišljenje.« (P. P.)

»Nedopustno je, da predvajate takšne vsebine, zlasti ker se v tem primeru vidi, da je bila vnaprej posneta - pred tem so bili predvajani izseki, skratka urednik in novinar sta vedela, kaj bo šlo na program! Hkrati je pa vsebina takšna, da če bi to pisal kak anonimni spletni komentator na vaši spletni strani, bi mu komentarje verjetno zbrisali!

Nedopustno je tudi, da to predvajate celo v terminu, ko televizijo zelo verjetno gledajo še otroci in najstniki! Kako mislite, da na razvijajočo se otrokovo psiho vpliva to, da posluša, da "moški imajo moralni čut" (implicitno: ženske ga nimajo) in da je narobe, da se moški na zmenkih z ženskami "pogovarjajo". A naj bi jih kar posilili na licu mesta? (A. R.)

»Ali je RTV Slovenija popolnoma izgubila kompas? čemu bo televizija naslednjič ponujala glas: zanikovalcem holokavsta? Tistim, ki zagovarjajo ideje o ploščati zemlji? S kakšno pravico se vabi ljudi v oddajo, ki se označujejo za strokovnjake, potem pa trosijo izjave, ki so popolnoma nestrokovne, za katere je stroka celo nasprotno, jasno, enoglasno, znanstveno dokazano povedala, da so škodljive?

To, kar je gost v včerajšnji oddaji trosil, je v nasprotju z vsemi dognanji stroke, je bilo poniževalno ne le do žensk, pač pa tudi do moških.

Konkretno: American Psychological Association je tradicionalno moškost, kot jo je včeraj zagovarjal Perko in jo v naši srednji glasno zagovarjajo še Vodeb, Godina in Boštjan M. Zupančič, označil za škodljivo. Avgusta 2018 so namreč izdale i smernice za psihološko prakso z dečki in moškimi: <https://www.apa.org/about/policy/boys-men-practice-guidelines.pdf> (...)

Nacionalna televizija si takega zdrsa v psevdoznanost in nestrokovnost preprosto ne bi smela dovoliti! Takšnega poneumljanja in v konkretnem primeru žaljenja imamo gledalke in gledalci dovolj.« (T. V.)

Na varuhov naslov je prispelo tudi **5 sporočil s pohvalno vsebino**:

»Enkratno! 100 % se strinjam z vsem kar je povedal. Hvala za tako fajno oddajo in pohvala voditelju za vprašanja.« (T. Č.)

»Kot mati treh sinov in kot hčerka alkoholika bi sem vam želela zahvaliti za odličen prispevek g. Možine v intervjuju z g. Perkom, ki me je zelo nagovoril.« (A. K.)

»Res dober intervju dr. Možine z dr. Perkom. Še več takih intervjujev!« (A. D.)

»Sporočam vam, da sem bil navdušen nad intervjujem, ki ga je, z zelo zanimiv človekom dr. Andrejem Perko, pripravil g. Jože Možina. Zanimiva vprašanja in še bolj zanimivi odgovori, zelo poučno in vsebinsko bogato, skratka odlično. Želim si več takih intervjujev in vsebin ter vam želim vse dobro.« (S. S.)

»Spoštovani dr. Možina! Sem pogledala vaš intervju z dr. Perkom in se vam zahvaljujem za to zanimivo oddajo. Kot ste dejali na koncu, gre res za razmišljanje, ki "gre proti toku" v mnogih pogledih. In prav to daje dodano vrednost tej in tudi mnogim drugim oddajam, ki jih oblikujete.

Mislím, da se mora nacionalna RTV zavzemati prav za to pluralnost pogledov, idej, razmišljanj.. sicer gremo v enoumje, ki smo ga že izkusili.

Ta fenomen sovražnega govora je zelo zanimiv in tudi zelo nevaren. Zato so take oddaje še kako dobrodošle, ki v naš prostor vnašajo ravnovesje različnosti in s tem tudi strpnosti eden do drugega. Bi rekla, da je ta "neutrálnost" vaše RTV poklicanost, in to vedno bolj!!

Vsak ima pravico, da pove kar se mu zdi prav, svoja življenjska načela, kar mu narekuje vest, življenjske izkušnje, prepričanje...« (Iz pisma L. S. avtorju oddaje, posredovanega tudi varuhu)

II. Odziv uredništva

Z odzivi gledalcev sem seznanila odgovorno urednico Informativnega programa Televizije Slovenija **Manico J. Ambrožič**, ki v imenu uredništva komunicira z varuhom, posreduje odzive gledalcev ustvarjalcem in odgovarja pritožnikom. Sledi njen odgovor na odzive:

»Po oddaji Intervju, v kateri je kolega Jože Možina gostil psihologa in psihoterapevta Andreja Perka, sem od gledalcev prejela kritike in pohvale. Voditelj in gost sta govorila o temah, o katerih sicer ob spoštovanju njihove občutljivosti, večplastnosti in zahtevnosti poročamo v različnih oddajah in jih tudi širše kontekstualiziramo ali analiziramo. V prvi polovici oddaje sta voditelj in gost denimo govorila o eni najbolj perečih in tudi občutljivih tem slovenske družbe – o alkoholizmu in zdravljenju alkoholikov. Oddaja Intervju je oddaja z močnim avtorskim pečatom, vodijo jo trije izjemno izkušeni in že dolga leta prepoznavni ustvarjalci programa TV Slovenija. V oddaji naši gostje govorijo o svojem delu, predstavljajo svoja mnenja in poglede na teme, ki pomembno krojijo našo družbo. V Informativnem programu TVS redno in odločno opozarjamo na položaj žensk in na kratenje pravic ženskam v številnih družbah sodobnega sveta, na diskriminacijo homoseksualcev in napade nanje, obširno smo poročali o gibanju #metoo. Predstavljamo različna mnenja in stališča in kot sem že večkrat zapisala ob podobnih odzivih, menim, da ni prepovedanih tem ali gostov.«

III. Mnenje in priporočilo varuhinje

Pritrjujem pristojni urednici, da na RTV Slovenija ni prepovedanih tem ali gostov, poudarjam pa, da veljata uredniška in novinarska odgovornost za umestitev tematik v kontekst, ustrezno izbiro žanrov ter podajanje vsebin v skladu s Programskimi standardi ter Poklicnimi merili in načeli novinarske etike.

Menim, da so pritožniki upravičeno opozorili na neustrezno izbiro žanra za izrekanje mnenj in stališč, ki so skrajna, kontradiktorna in posegajo v temelje družbene ureditve, v kateri velja načelo enakosti spolov, kjer so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in tudi enake možnosti, ne glede na spol.

Menim, da žanr intervjuja ni ustrezen za izrekanje mnenj zoper dosežene človekove pravice, in da oddaja Intervju že po zasnovi ni primerna za načenjanje in razčiščevanje morebitnih družbenih ali strokovnih dilem, povezanih z načelom enakosti.

V primeru, ko se uredništvo kljub temu odloči za obravnavo tovrstne tematike v takšnem žanru, pa je **nujno poskrbeti za razmejitev med mnenji govorca na eni strani ter dejstvi in strokovnimi dognanji na drugi. V pogovorni oddaji je za nadzor te ločnice odgovoren voditelj. Od voditeljev oddaj, v katerih se izrekajo polemična stališča, se pričakuje vzpostavitev kritične distance do izrečenega, ne glede na to, ali je to v soglasju ali nasprotju z njegovim osebnim stališčem in mnenjem.**

Ko gre za pravila žanra, navajam za konkreten primer relevantne poudarke iz Poklicnih meril in načel novinarske etike (točka 5. 6. Intervju):

»Ko sogovornik izrazi polemična stališča, jih je treba med pogovorom razjasniti.«

»Novinarji RTV Slovenija morajo delovati profesionalno: iskati odgovore, razmejiti razne dileme.«

»Kadar se uredniki odločijo, da v posameznih oddajah intervjuvajo osebo ali osebe, ki izražajo skrajna stališča o določenih vprašanjih, so dolžni v naslednjo enako oddajo povabiti k intervjuju tudi osebo ali osebe, ki izražajo nasprotna stališča.«

Opozarjam tudi na tiste zaveze iz Poklicnih meril in načel novinarske etike (točka 12), ki **izrecno prepovedujejo gojenje ali podžiganje predsodkov ter poudarjanje stereotipnih delitev na moške in ženske vloge.**

Menim, da načela medijske pluralnosti ni mogoče razlagati tako, da se programski čas enako odmerja opozarjanju na nesprejemljive pojave diskriminacije in izrekanju afirmativnih mnenj o družbeni, spolni, rasni ali kateri koli drugi neenakosti. Programski standardi RTV Slovenija med drugim terjajo dosledno spoštovanje evropske Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter Splošno deklaracijo človekovih pravic.

Menim, da javnost urednikom in novinarjem ne more odrekati pravice do avtonomne izbire tem ali gostov, kakor tudi ni upravičeno pričakovati, da bodo idealizirali stvarnost ali jo prikazovali takšno, kakršna ni. Če v družbi obstajajo predsodki ali se razvnema kontroverzna razprava, je o tem treba poročati in disonantna stališča predstaviti v programih javnega medija. Vendar pri tem velja načelo odgovornega in preudarnega podajanja vsebin, s spoštovanjem programskih in etičnih meril, z upoštevanjem konteksta, z razčiščevanjem dilem in nujno kritično distanco do izrečenega, zlasti, ko gre za izrekanje diskriminatornih stališč o posameznikih ali skupinah ljudi in ko se mnenja izrekajo kot dejstva.

Na podlagi zapisanega mnenja **vodstvu RTV Slovenija vnovič priporočam, da na vseh ravneh programskega odločanja spodbudi notranjo razpravo o upoštevanju Programskih standardov ter Poklicnih meril in načel novinarske etike tako v načrtovanju kot v izvedbi programov. Vsem uredništvom priporočam izobraževanje ter strokovno razpravo o etičnih dilemah, uredništvu Informativnega programa TV Slovenija pa vnovič in še posebej o žanrskih zakonitostih in zasnovi nedeljske pogovorne oddaje Intervju.**

Ilinka Todorovski

Varuhinja pravic gledalcev in poslušalcev RTV Slovenija

Ljubljana, 24. 1. 2019

PRILOGA: Prepisi nekaj odlomkov iz oddaje z izjavami, ki so sprožile kritične odzive oz. pritožbe

(o moralnem čutu in čutu pravičnosti) Moški se lahko odločimo mimo zakona, bi jaz temu lahko rekel. Zakon je takšen kot je, seveda se ga je treba držati, vendar v določenih primerih je lahko ta zakon zelo krivičen in moški se bo znal odločiti mimo zakona, se pravi to, kar je moralno prav. In se bo tako odločil. In bo tudi odgovarjal za posledice lahko, če ga potem kakšna inšpekcija začne loviti. Ker tukaj je pač potem seveda pomembno samo birokratsko, zakonsko, ne pa vsebina, pomemben je, jaz pravim, okvir slike, ne pa slika sama. Pri ženskah je pa malo drugače. Ženska gre pa težko mimo zakona. Zelo težko. In se bo držala kot pijanec plota zakona. To je ta razlika. In to je ta moralni čut. Seveda so vse ženske skočile v zrak, saj morda tudi malo upravičeno, se počutijo prizadete, ko pravi Boštjan M. Zupančič, pa tudi Freud, ko je rekel, da nimajo enake zmožnosti moralne presoje ženske kot moški.

(o neenakosti med spoloma) Ministrstvo je razpisalo projekte nevladnim organizacijam za preučevanje enakosti med spoloma. Kakšne enakosti med spoloma? Če nikoli nismo bili enaki, nikoli ne bomo. Upam, da ne bomo.

(O nepotešenosti feministk in kriminalizacij moškega spolnega nagona) Ta feminizem, kot sem rekel, v slepem črevu, ker feministke v nekem smislu same sebi pljuvajo v skledo. Ker dejansko postajajo nepotešene. V tem osnovnem hrepenenju, o katerem govorim. In so seveda potem do moških napadalne v nekem smislu. Ker preprosto ne morejo zadovoljiti osnovnih potreb. In so moški za njih potem, saj veste, kaj se vse govori, kakšni smo moški, moški smo agresivci in tako naprej. In se pravzaprav moški spolni nagon demonizira, kriminalizira.

(O protinaravni teoriji spolov in lobijih) Zakaj imajo gejevski in feministični lobiji ta interes, da to forsirajo, celotna zahodna družba tako živi, ne samo mi v Sloveniji, daleč od tega, celoten Zahod je dekadenten kar se tega tiče in so hude posledice že tukaj. Vendar se nikoli ne imenujejo s pravim imenom, niti se ne raziskujejo. Ta teorija spolov, glejte, zakaj se to forsira, kaj pa vem, da bi bil en takšen razumen razlog. Imajo moč. Seveda ti lobiji, ki so, ki so se čutili do sedaj odrinjeni, imajo vedno večjo moč tudi v vodilnih strukturah. In ko pridejo na vodilna mesta ljudi, ki so tako orientirani, seveda širijo svojo teorijo in svoje razmišljanje širše okoli.

(O pomehkuženem Zahodu in migrantih iz okolij, kjer nimajo težav s spolno identiteto): Preplavili nas bodo. Saj je značilno, kaj je že tudi Erdogan rekel pred kratkim? Bežite v Nemčijo in plodite se in z maternico bomo osvojili Evropo.

(O nezanesljivosti žensk v kriznih razmerah): Na moškega se v kriznih situacijah lahko zanesete. Če je pravi moški. Ko je krizna situacija, bo tvegala tudi svoje življenje. Če bo na primer ženska na vodilnem položaju, ne vem kakšnem, pomembnem položaju, prišla v eno takšno situacijo, kako se jo lahko hitro znebijo oziroma jo hitro prestrašijo? Prišepne se ji na uho, poslušaj, če ne bo tako in tako, se bo tvojim otrokom kaj zgodilo. In konec. Je konec debate. Kot mati drugače funkcionira in se bo lažje seveda potem umaknila. Moški drugače funkcioniramo v takšnih, v kriznih situacijah. Krizne situacije rešujejo moški. Ne ženske.